

TURINYS

Iliustracijų sąrašas	7
Padėka už iliustracijas	9
Žemėlapiai	12
Ivadas	17
1. Sūkurys	19
2. Rytų kekšė	37
3. Agentas Ramzis	53
4. Kai Sonia šoka	64
5. Šnipai, kurie ją mylėjo	77
6. Žvirblynė	89
7. Kelionė laivu <i>Conte Verde</i>	102
8. Mūsų moteris Mandžiūrijoje	110
9. Klajūnės gyvenimas	120
10. Iš Pekino į Lenkiją	129
11. Kelio atgal nėra	141

12. Kurmiakupstis	156
13. Vedybos iš išskaičiavimo	172
14. Vaiko vagilė	185
15. Laimingas laikas	196
16. Barbarosa	205
17. Kelias į pragarą	214
18. Atomo šnipai	226
19. Ponia Milicenta iš MI5	240
20. Operacija <i>Plaktukas</i>	249
21. Pavasario gaudesys	264
22. Didysis Rolraitas	274
23. Labai kietas riešutėlis	288
24. Ruth Werner	306
Pabaigos žodis: kity gyvenimai	319
Pastabos apie šaltinius	324
Bibliografija	334
Padėka	338

16 .

BARBAROSA

Maskva pasirinko ypač netinkamą susitikimo vietą – patį Londono raudonųjų žibintų kvartalo vidurį.

Tirštėjant prieblandai, *Shepherd Market* aikštėje stoviniuojanti Ursula skausmingai jautė, kad išsiskiria iš aplinkinių. Kartkartėmis prie jos prisigretindavo iš šešėlio išniręs vyras, ir ji rankos mostu nugindavo jį šalin. Tikros prostitutės pradėjo šnairuoti į šią nuosaikiai apsirengusią moterį, kuri, regis, atkakliai lūkuriavo, vis atstumdama gerus klientus ir taip kenkdama verslui.

Ursulai duoti nurodymai buvo tikslūs: pirmąją mėnesio dieną 19.15 val. ji turi būti ties šiuo gatvės kampu į rytus nuo Haid parko, čia prie jos prieis karinės žvalgybos pareigūnas iš Sovietų ambasados. Jei jis nepasirodys, ji turi grįžti į tą pačią vietą 15 dieną. Kas dvi savaites ji tris mėnesius atvažiuodavo traukiniu iš Oksfordo ir laukdavo, aplinkui šmirinėjant kekšėms, suteneriams ir girtuokliams. Pareigūnas taip ir nepasirodė. Vieną vakarą, per užtemdytą miestą einant iki sutartos vietos, ėmė kaukti antskrydžio sirenos. Iš gatvės ji nusileido į metro stotį, kur tūkstančiai londoniečių, pakludami nurodymams, išliko ramūs ir gyveno toliau. „Jie išsiima savo vakarienę, termosus su arbata, mezga ir skaito laikraščius“, – rašė Ursula.

Miestas buvo suniokotas, bet nepalūžęs. „Vakar klaidžiojau po Londoną, – rašė ji Lenui. – Didžiųjų parduotuvių griuvėsiai mane jaudina mažiau nei sugriautas namelis su virtuvėje ant virvės virš viryklės vis dar kabančiais padžiautais skalbiniais.“ Užuoť įbauginę miesto gyventojus, nacių antskrydžiai turėjo atvirkštinį poveikį: žmonės nekentė Hitlerio ir fašizmo, – rašė Ursula. – Į gynybą pakilo visa šalis.“ Pirmą kartą ją apėmė pasididžiavimas, kad yra nauja Britanijos pilietė, bet kartu ir neviltis:

vyko arši kova su fašizmu, o ji buvo tik stebėtoja. Susipirko siųstuvo dalis, vis labiau suprasdama, kad neturės galimybių jo panaudoti. Turbūt kas nors atsitiko Maskvoje. Atrodė, jos šnipinėjimo karjera baigta. „Vilties, jog kas nors iš Centro su manimi susisieks, buvo mažai.“

Kaip ir daugelis pabėgėlių šeimų, Britanijoje vykstant karui, Kuczynskiai buvo išsibarstę, sutrikę ir įsiskolinę. Daugybė žmonių nuo bombardavimo bėgo į miestus už Londono, taigi vietų apsigyventi Oksforde buvo nedaug: viena šeimininkė primygtinai reikalavo, kad Ursula su ja kas vakarą žaistų kortomis ir melstųsi; kita po kelių dienų ją išmetė, negalėdama ištvirti Ursulos „svetimo veido“. Per kitus keturis mėnesius ji su vaikais keturis kartus pakeitė gyvenamąją vietą. Oksfordšyro policija sekė jos judėjimą ir apie tai pranešinėjo MI5: „Dabar ji su seserimi gyvena Kingstono gatvėje Nr. 97“, – rašė policijos detektyvas Charlesas Jevonsas. „Vieninteliai ją lankantys žmonės yra tėvas ir motina. Mane informavo, kad Kuczynskis yra tvirtų komunistinių pažiūrų.“ Robertas Kuczynskis pasitraukė iš Londono ekonomikos mokyklos sulaukęs šešiasdešimt penkerių metų, t. y. suėjus pensiniam amžiui. Nors turėjo akademinį pasiekimą, darbo, už kurį mokėtų, buvo mažai. „Per daug išdidus, kad sugebėtų susirasti tokį darbą“, – rašė Ursula. Jūrgenas ir Margueritė su dviem mažais vaikais gyveno susispaudę butelyje Hampstede, vos pramisdami iš to, ką jis uždirbo rašydamas ir dėstydamas. Jaunesnę seserį Jūrgenas sutiko akivaizdžiai šaltai. Aleksanderis Foote'as vėliau rašė: „Jūrgenas supyko, kad Sonia [sic] grįžo į JK... nes jos, kaip Rusijos agentės, buvimas šalyje gali pakenkti likusiai Kuczynskių šeimai atliekant politinį darbą.“ Ursula neturėjo darbo, nuolatinių namų ir beveik jokio turto, neturėjo šeimą aprūpinančio vyro ir negavo pinigų iš Centro – jai grėsė skurdas. „Išleidau paskutines savo santaupas, – rašė ji. – Nepasakojau savo rūpesčių šeimai. Juk jie neturėjo iš ko paskolinti.“ Galiausiai 1941 metų balandį ji išsinuomojo vienaukštį namą Kidlingtono kaime (Oksfordo gatvė Nr. 134), aštuoni kilometrai už Oksfordo. MI5 perimdavo visus jos laiškus, bet nepastebėjo reguliarių kelionių į Londoną ir to, kad, prieš grįždama į Oksfordą, lūkuriuoja ties gatvės kampu blogos reputacijos rajone.

Pirmą kartą gyvenime Ursula pradėjo grimzti į depresiją. Jos laišakai Lenui persmelkti vienišumo ir ilgesio. „Yra tiek daug mažų dalykų, kuriuos norėčiau daryti drauge su tavimi. Kol kas nesusiradau nė vieno draugo. Šį rytą su vaiko vežimėliu nuskuodžiau pasiimti maišo anglių. Tai reiškia,

kad pirmą kartą po daugelio savaičių galėsime išsimaudyti karštoje vonioje.“ Lenas ir toliau dirbo Sandoro Radó grupelėje radistu, bet be entuziazmo. Ispanija jam ir toliau neišdavė tranzitinės vizos, tad Šveicarijoje buvo įstrigęs neribotam laikui. „Kaip tikėjaisi, kad atvažiuosi, – rašė ji. – Šimtus dalykų troškau daryti kartu – pasivaikščioti, drauge aptarti šią knygą... Dabar turėsiu priprasti prie minties, kad mums tai neskirta.“ Ji apsilvilkdavo geriausius drabužius, nors buvo viena, – dėl vyro, su kuriuo santuokoje gyveno vos kelis mėnesius. „Vilkiu naują suknelę – pirmą, kurios nesi matęs. Raudoną su baltais žirniukais, baltu diržu ir balta apykakle.“ Ir svarstė, ar jis kada pamatys ją su šia suknele.

Gegužės pabaigoje ji vėl nusigavo į *Shepherd market* aikštę Londone ir nusiminusi laukė ties gatvės kampu, nekreipdama dėmesio į piktus prostitučių žvilgsnius. „Beveik nebeturėjau vilties.“ Ir tada Ursula pamatė jį, „diržingą vyruką – diktą plačiapetį, pliktelėjusį, didele nosimi ir didelėmis ausimis – aiškiai galintį pasirūpinti savimi, jei tektų muštis“. Jis nenuleido nuo jos akių. „Vyras priėjo prie manęs, ne pirmas toje prakeiktoje gatvėje, bet šį kartą tas, kurio laukiau.“

Nikolajus Vladimirovičius Aptekaris, 32 metų, buvęs traktorininkas iš Odesos, dirbo Sovietų Sąjungos ambasadoje vairuotoju ir oro pajėgų atašė sekretoriumi. Jis taip pat buvo Raudonosios armijos karininkas, veikęs slapyvardžiu Irisas, – svarbus didelės sovietų karinės žvalgybos bendruomenės Londone narys. Kaip ir visame pasaulyje, Jungtinėje Karalystėje Maskva turėjo dviejų skirtingų tipų šnipus: „legalus“ – žvalgybininkus kaip Aptekaris, dirbančius su diplomatine priedanga iš ambasados, ir „nelegalus“ – kaip Ursula, apsimetančius paprastais civiliais gyventojais ir todėl neturinčius diplomatinės apsaugos. Prieš paskiriamas į karinę žvalgybą ir išsiunčiamas į Britaniją, Aptekaris Leningrade baigė aviacijos mokyklą ir tarnavo oro pajėgose kaip inžinierius. Gal ir atrodė kaip boksininkas, bet buvo kietas žvalgybininkas, gerai mokantis anglų kalbą ir išmanantis šnipinėjimą bei karo techniką.

Aptekaris sušnabždėjo slaptažodį. Ursula jam atsakė savuoju. Jie iškart išsiskyrė ir nuėjo priešingomis kryptimis. Ursula pralinksėjo. „Kaip ant sparnų sklendžiau gatvėmis į vietą, kur turėjome pasikalbėti.“

„Vadinkite mane Sergejumi“, – po kelių minučių pasakė Aptekaris saugiame parduotuvės tarpduryje. Ji niekada nesužinojo jo tikrojo vardo. Jis perdavė „Centro linkėjimus ir sveikinimus“, įteikė voka, kuriame buvo

„užtektinai pinigų, kad išspręstų visas mano finansines problemas“, atsiprašė, nes automobilio avarija neleidusi jam atvykti anksčiau. „Centrui reikia naujienų“, – sakė jis. Britanija nebuvo Sovietų Sąjungos priešė, bet dar ir ne sąjungininkė. Maskva alko informacijos. „Kokius kontaktus galite užmegzti? Kariuomenėje? Politiniuose sluoksniuose? Turite sukurti naują informacijos tinklą. Kada galėtumėte pradėti naudotis siųstuvu?“

Ji atsakė, kad siųstuvą darbui paruoštų per dvidešimt keturias valandas.

Ursula grįžo į žaidimą.

Vos tik ji atgavo radijo ryšį su Maskva, įvykiai už daugiau nei pusantro tūkstančio kilometrų, prie vakarinių Sovietų Sąjungos sienų, pakeitė karo pobūdį, o kartu ir Ursulos vaidmenį jame.

1941 metų birželio 22 dieną Vokietija užpuolė Rusiją. Barbarosos operacija buvo didžiausias puolimas karo istorijoje, kai maždaug trys milijonai vokiečių karių 2 900 km frontu įsiveržė į kitos šalies teritoriją. Tai buvo ilgai planuota Hitlerio operacija – karas, kuriuo vakarinėje Sovietų Sąjungos dalyje siekta išnaikinti žydus bei slavus ir sukurti gyvybinę erdvę (*Lebensraum*) vokiečiams su šaknimis išraunant bolševizmą. „Mums tik reikia koja spirti į duris, ir visas supuvęs statinys subyrės į šipulius“, – pareiškė fiureris. Milijonai žuvusiųjų ir žiaurus ketverių metų karas galiausiai įrodė, kaip pragaištingai jis klydo. Sovietų šnipai, tarp jų Richardas Sorgė Tokijuje ir Sandoras Radó’as Šveicarijoje, siuntė perspėjimus apie artėjančią įsiveržimą, bet Stalinas atsisakė jais tikėti, manydamas, kad kol Vokietija įsitraukusi į karą su Britanija, Hitleris niekada neatidarys antrojo fronto užpuldamas Rusiją. Pavaldiniai per daug jo bijojo, kad pasakytų tiesą.

Ursulai, jos šeimai, vyrui ir buvusiam vyrui, buvusiems meilužiams ir kolegoms šnipams karo pradžia Rytų fronte viską pakeitė. Didžioji Britanija ir Sovietų Sąjunga tapo sąjungininkėmis, prie jų po pusmečio po japonų išpuolio prieš Perl Harborą prisijungs JAV. Nacių ir sovietų paktas, baisingai papiktinęs daugelį komunistų, staiga virto niekiniu.

Ursula buvo ir pasibaisėjusi, ir pakylėta. Laimėjusi seriją greitų pergalių, vokiečių kariuomenė veržėsi pirmyn, užimdama milžiniškus sovietų teritorijos plotus; atrodė, kad Maskva kris, o komunizmas pražus amžinai. Ursula rašė, kad žinia apie netikėtą įsiveržimą ją „sukrėtė“. Kartu jai palengvėjo, nebeslėgė apsimetinėjimas, kad ji palaiko cinišką Stalino paktą su Hitleriu. Maskva atnaujino ryšį būtent tą akimirka, kai šnipinėdama

Ursula vėl galėjo kautis su nacizmu. Dabar ji buvo kovotoja – ne tik stebėtoja, ir kovojo drauge su britais.

Dieną, kai prasidėjo Barbarosos operacija, Winstonas Churchillis pasakė vieną labiausiai jaudinančių karo kalbų, kurią tiesiogiai transliavo BBC. Jis prisiekė kautis su Hitleriu „sausumoje, ore ir jūroje, kol, padedami Dievo, išvalysime žemę nuo jo šešėlio“. Britanija dabar stovėjo petys į petį su Amerika ir Sovietų Sąjunga: „Pavojus Rusijai yra pavojus mums ir pavojus Jungtinėms Valstijoms, kaip ir bet kurio ruso kova už savo židinių ir namus yra laisvų žmonių ir laisvų tautų visuose pasaulio kampeliuose reikalas.“

Užgulusi radiją, Ursula sužavėta klausėsi didingos Churchillio retorikos ir kalbą pavadino „nuostabia“. „Hitlerio išpuolis prieš Sovietų Sąjungą padarė stiprų poveikį Britanijai“, – rašė ji.

Kelias dienas nuo Barbarosos operacijos pradžios Maskva į Ursulos pranešimus neatsakė. Pagaliau užmezgusi radijo ryšį, ji sužinojo, kad Centrui labai reikia žvalgybinės informacijos apie Britaniją. Ką iš tikrųjų galvoja politikai ir generolai? Ar Churchillio žodžiai buvo tikrai nuoširdūs? Ar Britanija palaikys Rusiją? Robertas Kuczynskis turėjo draugų ir pažįstamų su gerais ryšiais įvairiose srityse, tad buvo kaip tik tas žmogus, kuris galėjo į tokius klausimus atsakyti. Daugelis jo pažįstamų kairiuju ekonomistų ir leiboristų politikų tiesiogiai dalyvavo organizaciniuose karo veiksmuose. Ursula pasirinko šį momentą, kad įdarbintų tėvą sovietų agentu. Profesorius sutiko pateikti visą informaciją, kurią surinks, žinodamas, kad dukra ją kaip nors perduos Maskvai; kad jo dukra yra Raudonosios armijos žvalgybininkė, jis nežinojo. Robertas Kuczynskis pranešė, kad „įtakingi britų politikai ir kariškiai mano, jog per tris mėnesius Sovietų Sąjunga bus sutriuškinta“.

Nacių ir sovietų paktui žlugus, Jūrgenas Kuczynskis iškart pakeitė poziciją ir nebekritikavo karo kaip imperialistų įrankio, bet tvirtai jį gynė kaip moralinį imperatyvą. MI5 pastebėjo pasikeitusią jo nuomonę pritariamai pažymėdami, kad komunistų ruporas nustojo „skeisti tarp pabėgėlių defetistinę propagandą“ ir dabar „pasisako už bendradarbiavimą su sąjungininkų karo pajėgomis ir aktyvią pagalbą SSRS“. Jūrgenas taip pat perduodavo Ursulai viską, ką surinkdavo, kas galėtų būti įdomu ar naudinga Maskvai. Nors Jūrgenas Kuczynskis oficialiai niekada nedirbo

sovietų karinei žvalgybai, dabar jam buvo duotas slapyvardis Karo. Radijo pranešimai į Maskvą iš Londono rezidentūros (Sovietų Sąjungos ambasados žvalgybos skyriaus), perimti 1941 metais ir iššifruoti gerokai vėliau po karo, rodo, kaip gerai jį vertino generolas majoras Ivanas Andrejevičius Skliarovas, karo žvalgybos vadas Londone: „Nedvejodamas rekomenduoju Jūrgeną Kuczynskį. Jis yra puikus mokslininkas, žydas, stiprių marksistinių pažiūrų ekonomistas. Žinau, kad yra visiškai patikimas. Pažįsta ne tik Vokietiją, bet ir žemyną bei Angliją, būtų mums vertingesnis ir patikimesnis už bet kurią kitą iš man pažįstamų žmonių... Aukštas, lieknas, tamsaus gymio, negražus, labai protingas ir politiškai labai stabilus.“ Skirtingai nei jų tėvas, Jūrgenas tiksliai žinojo, kur eina Ursulai perduodama informacija.

Sonios kuopelė, pradėdant šeimos nariais, laipsniškai išaugo į platų tinklą informatorių, sąmoningai ar nesąmoningai teikiančių įvairią Maskvai naudingą informaciją: ekonominę, politinę, techninę ir karinę. Per vakarienes Hampstede kairieji Britanijos intelektualai laisvai dalijosi apkalbomis ir paslaptimis, nežinodami, kad per vieną ar kitą Kuczynskį visa tai Ursulos siųstuvu nuteka Maskvai. Vienas „vaisingas informacijos šaltinis“ buvo Hansas Kahlė (*Kahle*), vokiečių komunistas ir buvęs internacionalinių brigadų kovotojas, dabar dirbantis Amerikos žurnalų *Time* ir *Fortune* karo korespondentu ir turintis prieigą prie itin vertingos informacijos.

1941 metų liepos 31 dienos Londono rezidentūros pranešime Maskvai, iš dalies iššifruotame septintajame dešimtmetyje, rašoma: „Liepos 30 dieną Irisas susitiko su Sonia [sic].“ Ten pat pažymima, kad ji kiekvieną naktį kas valandą siunčia žinutes į Maskvą ir perduoda papildomą žvalgybinę informaciją naudodama taško dydžio mikronuotraukas, pridedamas laiškuose, siunčiamuose į konspiracinius butus neutralioje Ispanijoje arba Portugalijoje, kur juos paima sovietų žvalgybininkai. Centras jai mokėjo 58 svarus sterlingų per mėnesį, įskaičiuojant už praėjusį laikotarpį nuo jos atvykimo į Liverpulį. Per karą Britanijoje tai buvo nemenka suma. Daug metų vėliau MI5 vis dar suko galvą dėl Iriso tapatybės: „Tikriausiai angliškas krikščioniškas vardas *Iris* buvo naudojamas kaip moters slapyvardis. Rusiškai žodis *iris* reiškia gėlę arba saldainį; atrodo, mažai tikėtina, kad tai slapyvardis.“ Iris (tiksliau, Irisas), žinoma, buvo Nikolajus Aptekaris – raumeningasis sovietų žvalgybininkas, kuris būtų riebiai nusijuokęs sužinojęs, kad jį palaikė moterimi arba kad jis pavadintas gėlės ar saldainio vardu.

Kas dvi savaites ji traukiniu važiuodavo į Londoną susitikti su Sergejumi, niekada nesusitikdavo toje pačioje vietoje du kartus, visada ne ilgiau nei penkiolika minučių ir paprastai tamsoje, kurios visada bijojo. „Mieste, kuriame išjungta elektra, be gatvių šviestuvų ar net langų šviesos, man buvo baugu. Gatvėse veikė nė gyvos dvasios, ir jei kas reisykiais praeidavo pro šalį, tai buvo nematomas. Stovėjau aklinoje tamsoje ištempusi, ar kurią akimirką, kas negriebs man už veido ar gerklės. Išgirdusi tylius žingsnius, iš baimės sulaikydavau kvapą ir atsikvėpdavau tik supratusi, kad tai „mūsų žmogus“.

MI5 toliau stebėjo Kuczynskius. 1941 metų vasario raporte rašoma, kad „įvairūs šaltiniai“ praneša, jog Jürgenas Kuczynskis tiesiogiai bendrauja su sovietų žvalgyba. Tačiau anglų ir sovietų aljansas keitė MI5 požiūrį: rusai dabar buvo britų pusėje, tad saugumo tarnybai taip neberūpėjo sekti komunistų diversantų, ji sutelkė dėmesį į nacių agentų gaudymą. Kuczynskius saugumas stebėjo vis mažiau, o paskui beveik visai nustojo. Tiesą sakant, Britanijoje nebuvo aktyviai veikiančių nacių šnipų: Blečlio parko* kodų dešifruotojų dėka kiekvienas toks šnipas buvo sugaunamas, ir jam arba įvykdoma mirties bausmė, arba jis perverbuojamas. O sovietų šnipų netrūko: Kembridžo penketukas – Kimas Philbis (*Philby*), Anthony Bluntas, Donaldas Macleanas, Guy'us Burgessas ir Johnas Cairncrossas – visi, užimantys svarbias pareigas Britanijos valdžios įstaigose, ir dar agentė Sonia, nepastebima pabėgėlė, Oksfordšyre gyvenanti namų šeimininkė – jie buvo sovietų karinės žvalgybos Britanijoje akys ir ausys.

Ursula nematė jokio prieštaravimo, kad Rusija savo sąjungininkes palaiko ir šnipinėja. Jos pirmasis vyras taip pat.

Nauja Rudžio Hamburgerio užduotis buvo sausuma per Iraną vykti į Turkiją, tačiau, kaip dažnai nutikdavo šio nelaimingo šnipo karjeroje, planas nebuvo įgyvendintas. Rudis jau buvo nusigavęs iki Teherano, kai Barbarosos operacija perbraižė karo žemėlapi. Jis negalėjo gauti Turkijos vizos. 1941 metų rugpjūtį britai ir sovietai, siekdami apsaugoti naftos telkinius nuo vokiečių užgrobimo, pradėjo bendrą puolimą prieš Iraną. Teheranas, iki šiol kare buvęs antraeilė valstybė, staiga tapo gyvybiškai svarbia strategine vieta, ypač kai čia atvyko amerikiečiai įrengti transporto infrastruktūros, reikalingos kuro ir kitų atsargų srautui sovietų kariams

* Angl. *Bletchley Park* – už 80 km į šiaurės vakarus nuo Londono esantis dvaras, kuriame Antrojo pasaulinio karo metais veikė pagrindinis Britanijos vyriausybės įkurtas šifravimo centras.

Rytų fronte palaikyti. Hamburgeris rašė: „Gavau nurodymus nesistengti gauti Turkijos vizos ir sutelkti dėmesį į užduotis Irane“: stebėti kariuomenės judėjimą, ginklų gabenimą ir karinę britų bei amerikiečių veiklą. Hamburgeris įsikūrė Irano sostinėje ir pradėjo šnipinėti Sovietų Sąjungos sąjungininkes su visu jam būdingu negrabumu.

Šveicarijoje Aleksanderis Foote'as gavo pirmą žinutę iš Maskvos nuo Barbarosos operacijos pradžios: „Fašistiniai žvėrys įsiveržė į darbininkų klasės tėvynę. Raginu atlikti savo užduotis Vokietijoje kuo geriau. Direktorius.“ Sandoras Radó'as iš karto išplėtė veiklą. Per kitus dvejus metus iš buto Lozanoje Foote'as išsiuntė į Maskvą šimtus pranešimų, išgrynintą žvalgybinę informaciją, gautą iš šnipų nacių Vokietijoje, teikiančią stubinamai konkrečių įžvalgų apie Vokietijos karinį planavimą. Pasak Foote'o, Maskvos generolai „iš esmės kariavo remdamiesi šia medžiaga“.

Leną Beurtoną, priešingai, darbas *Raudonajai trijulei* vis mažiau domino, jis susipyko su Radó'u, šis nustojo jam mokėti. „Lenas troško tik vieno, – rašė Foote'as. – Grįžti į Angliją ir vėl būti su Sonia.“ Korumpuotas Bolivijos konsulas, parūpinęs Ursulai netikrą pasą, sutiko tą patį padaryti Lenui už dar 2 000 Šveicarijos frankų. Tačiau Prancūzijos konsulatas pastebėjo klastotę Luiso Carlosa Bilboa vardu ir atsisakė išduoti tranzitinę vizą. Britanijoje Ursula pasitelkė Internacionalinių brigadų asociaciją, kad ši paspaustų vyriausybę padėti Lenui išvykti iš Šveicarijos. Ji taip pat parašė leiboristų parlamentarei Eleanorai Rathbone, kurios pastangos vokiečių pabėgėlių labai pelnė jai „pabėgėlių ministrės“ pravardę. Apie sunkią Beurtono padėtį buvo pranešta net užsienio reikalų ministrui Anthony Edenui. Bet, regis, niekas nepadėjo.

„Be veiklos, be žmonos, be pinigų, nesėkmingai bandantis ir desperatiškai trokštantis grįžti į Angliją“, Lenas jautėsi nelaimingas. Tačiau naujasis Britanijos ir Sovietų Sąjungos aljansas netikėtai uždegė vilties žiburėlį. Britanijos konsulatas Wilsono krantinėje buvo vos už kelių šimtų metrų nuo jo buto prie Ženevos ežero. Lenas užsuko pasikalbėti.

Pasų kontrolės pareigūnu dirbo Viktoras Farrellas. Tai, kad jis buvo ir MI6 atstovas, pasirengęs išduoti pasus to vertiems bėgliams, buvo „viena geriausiai žinomų „paslapčių“ Ženevoje“. Beurtonas pasisiūlė suteikti Farrellui „naudingos žvalgybinės informacijos“, jei šis padėsias jam grįžti į Britaniją. Kokią informaciją Lenas perdavė MI6, tiksliai nežinoma, išslaptintuose dokumentuose tam tikri fragmentai buvo redaguoti. Jis nieko

neatskleidė apie Ursulos veiklą ir savo paties darbą sovietų žvalgybai. Tačiau neabejotinai nurodė bent vieną iš Radó agentų – kinų žurnalistą L. T. Vangą (*Wang*), akredituotą Tautų Sąjungoje. Jo namuose dažnai svečiavosi generolas Alexanderis von Falkenhausenas – buvęs Čiang Kaiše-ko karinis patarėjas Kinijoje, dabar nacių okupuotos Belgijos gubernatorius. Vangas slapta šnipinėjo Falkenhauseną ir perduodavo informaciją Radó'ui. Lenas supažindino kinų žurnalistą su Farrellu, kuriam Vangas pasirodė „draugiškas ir neperprantamas“, tačiau ilgainiui jis tapo puikiu žvalgybinės informacijos šaltiniu. Kadangi Britanija ir Sovietų Sąjunga dabar buvo sąjungininkės, Beurtonas, nekamuojamas sąžinės graužaties, perdavė Vangą britų žvalgybai. Mainais Farrellas sutiko parūpinti Beurtonui suklastotą pasą.

Naujame politiniame kraštovaizdyje lojalumo iškabos keitėsi. Ursula ir Rudis šnipinėjo Maskvos sąjungininkę Britaniją; britų žvalgybos pareigūnas Victoras Farrellas, siekdamas gauti informacijos apie nacius Šveicarijoje, naudojosi sovietų šnipu; Lenas, vis dar sovietų žvalgybos agentas, slapta padėjo MI6 nepranešdamas apie tai Maskvai. Nors visi susivienijo platesnei kovai su nacizmu, sąjungininkai šnipinėjo vieni kitus, kaip sąjungininkai visada daro.

Hitlerio įsiveržimas į Sovietų Sąjungą turėjo dar vieną reikšmingą šaltutinį poveikį – į Sonios tinklą pateko vienas svarbiausių šnipų istorijoje.

10. (viršuje) Kinijos komunistų sušaudymas per baltąjį terorą Šanchajuje, 1927.

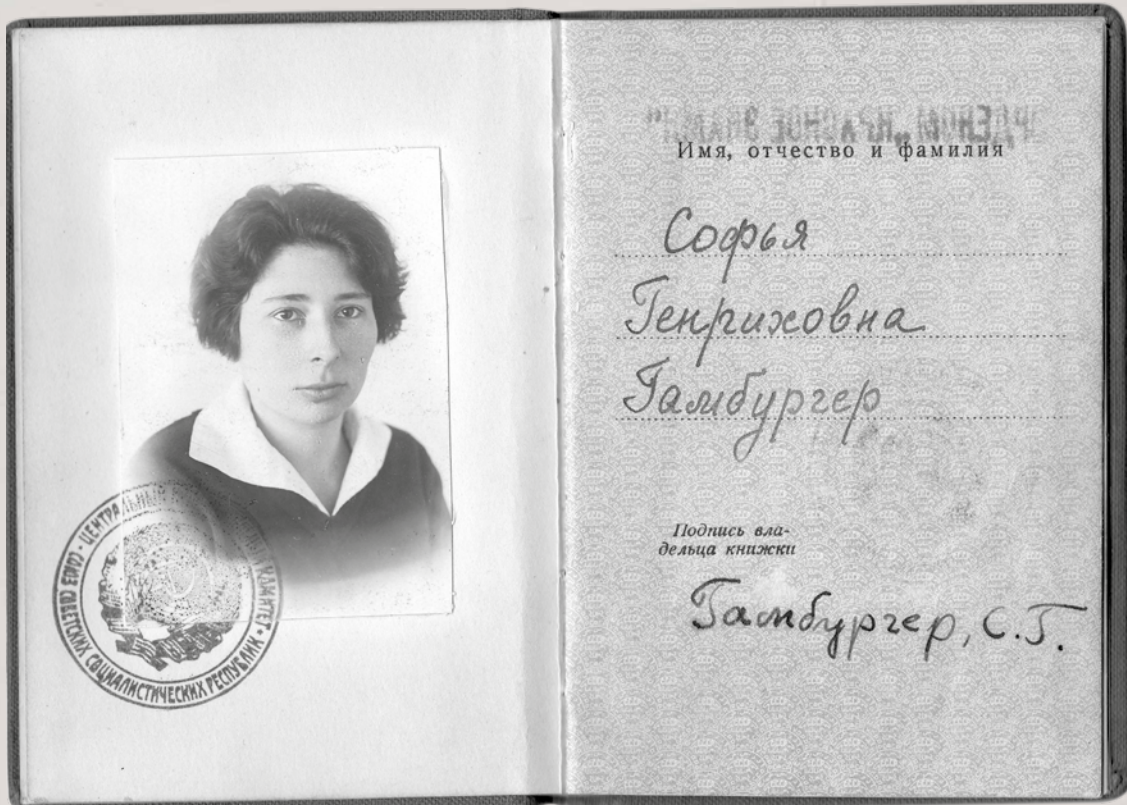
11. (kairėje apačioje) Ursulos nuotrauka, daryta, kai laivas įplaukė į Šanchajaus uostą: „ji apsupo plūduriuojančiuose kubiluose sėdintys elgetos“.

12. Agnes Smedley - Amerikos radikalė, revoliucionierė, rašytoja ir šnipė.

13. (kairėje) „Piratės portretas“ – lenkų foto-
grafo ir šnipu Hirscho Herzbergo daryta
nuotrauka.

14. (viršuje dešinėje) Išvyka į Šanchajaus užmiestį su draugais komunistais: Ursula „sveria druską“, tikėtina su šnipu Richardu Sorge.

15. (apačioje) Raudonosios vėliavos ordino pažymėjimas, įteiktas Ursulai Kremliuje 1937-aisiais, išduotas Sofijai Genrikovnai Gamburger.